

**Materiały z zakresu antydyskryminacji
i wielokulturowości – projekt *Romowie
w sieci – edukacyjny portal
multimedialny***

Fundacja Dialog-Pheniben

Oświęcim 2014

Ministerstwo
Administracji
i Cyfryzacji

Projekt realizowany dzięki dotacji przyznanej przez Ministra Administracji i Cyfryzacji

ĆWICZENIA

Stereotypy i uprzedzenia

Cele

- analiza stereotypów i uprzedzeń wobec różnych grup społecznych,
- refleksja nad tym, jak stereotypy wpływają na życie ludzi, do których się odnoszą,
- kształtowanie postaw zrozumienia i tolerancji.

Czas

30 minut

Miejsce

sala, krzesła ustawione w krąg

Materialy

tablica lub duży arkusz papieru z nazwami grup

Metody

praca indywidualna, praca w grupach, dyskusja

Przebieg zajęć

Część 1 (praca indywidualna, 10 min)

Powiedz grupie, że za chwilę pokażesz na tablicy nazwy różnych grup społecznych.

Zadaniem uczestników będzie zapisanie na kartce papieru sześciu przymiotników (trzech określających cechy pozytywne i trzech określających cechy negatywne), które według nich najlepiej charakteryzują przedstawiane grupy.

Niektórym uczestnikom ocenianie innych, pod kątem pewnych cech, może sprawiać trudności.

Możesz im powiedzieć (podobnie jak w ćwiczeniu „Ranking”), że i tym razem nie muszą być „politycznie poprawni”, chodzi raczej o to, by byli spontaniczni i szczerzy w swoich odczuciach.

Następnie przeczytaj nazwy grup, one również powinny być zapisane na tablicy lub dużym arkuszu papieru i umieszczone w widocznym dla wszystkich miejscu.

Proponowane grupy:

- osoby niepełnosprawne
- Europejczycy
- nauczyciele
- Romowie
- mężczyźni
- artyści
- homoseksualiści
- ludzie starsi
- Rosjanie
- Ukraińcy
- blondynki/blondyni
- menedżerowie
- politycy
- studenci
- buddyści
- Żydzi

Zadbaj także o to, by uczestnicy mieli odpowiednią ilość czasu na zapisanie cech.

Część 2 (praca w grupach; 15 min)

Poproś uczestników, aby stworzyli 3–5-osobowe grupy i podzielili się swoimi uwagami na temat cech przypisywanych różnym grupom oraz wspólnie zastanowili się jak powstają stereotypy.

Omówienie ćwiczenia i ewaluacja (dyskusja; 15 min)

Porozmawiajcie o rezultatach dyskusji w małych grupach. Podkreśl, że stereotypy często nie mają odniesienia do rzeczywistości, nawet jeśli akceptuje je dużą częścią społeczeństwa.

Stereotypy to powszechnie przyjmowane negatywne założenia dotyczące jakiejś grupy ludzi. Są one tworzone i wzmacniane przez media, wychowanie i edukację oraz politykę.

Proponowane pytania do dyskusji:

— Czy ćwiczenie sprawiało wam trudności? Jeżeli tak, to dlaczego?

— Czy trudno było znaleźć stereotypy dotyczące jakichś grup?

— Jak się czuliście, gdy słyszeliście negatywne określenia grup, do których sami należycie?

— W jaki sposób stereotypy wpływają na życie ludzi, do których się odnoszą?

— Czy trudno postrzegać członków jakichś grup jako osoby indywidualne?

(Pomyślcie o waszych reakcjach, gdy zdaliście sobie sprawę, że ktoś nie szanuje was jako jednostek w społeczeństwie).

— Co możesz zrobić, aby przeciwdziałać własnym stereotypom i uprzedzeniom?

Zwróć uwagę na to, jak ważne jest przeciwdziałanie etykietowaniu ludzi i poproś uczestników o przykłady dotyczące zwalczania stereotypów i dyskryminacji wynikającej z etykietowania.

Źródło:

Lambert J., Myers S., 50 Activities for Diversity Training, Human Resource Development Press, Inc., Amherst — Massachusetts, 1994, s. 59–61.

Teoria:

Stereotyp - charakterystyki przypisane czy kojarzone z członkami danej grupy społecznej lub kategorii (B. Weigl, Stereotypy i uprzedzenia etniczne u dzieci i młodzieży, W-wa 1999). Przyjęte z góry wyobrażenia, nierzadko tendencyjne, na temat wyglądu, zachowań i cech przedstawicieli określonej grupy lub kategorii społecznej (np. osób należących do mniejszości narodowej, etnicznej, osób o orientacji homoseksualnej, itp.), a utworzone w wyniku uogólnień opartych na fałszywych, niekompletnych lub niesprawdzonych informacjach.

[Ludzie posługują się stereotypami dotyczącymi nie tylko innych grup lecz także grupy do której sami należą. Stereotypy na temat grupy własnej- autostereotypy, natomiast stereotypy dotyczące innych grup- heterostereotypy]

W literaturze wyróżnia się również stereotypy pozytywne i negatywne- jednak ich funkcje są zawsze takie same - upraszczające.

Dla funkcjonowania stereotypów istotne jest to, że ludzie wierzą w słuszność i prawdziwość przyjętych przez nich założeń odnośnie społecznie zdefiniowanych norm. W efekcie działają zgodnie z nimi, traktując przedstawicieli danej grupy w odmienny sposób. Działa tu mechanizm „samospelniającej się przepowiedni”.

Etnocentryzm

Cele:

- uświadomienie i doświadczenie działania etnocentryzmu jako mechanizmu poznawania rzeczywistości
- uzmysłowienie pochodzenia etnocentryzmu
- zidentyfikowanie własnego etnocentryzmu

Albatros

Cele

- omówienie roli kultury i pochodzenia kulturowego w kształtowaniu wizerunku własnego i innych ludzi
- uświadomienie etnocentrycznego postrzegania innych
- refleksja nad różnicami kulturowymi i ich wpływem na relacje między ludźmi
- kształtowanie postaw zrozumienia i tolerancji w stosunku do innych

Czas

40 minut

Materialy

miska z orzeszkami ziemnymi

Miejsce

sala, krzesła ustawione w kręgu, jedno krzesło w środku

Metody

odgrywanie ról (przez trenerów, najlepiej kobietę i mężczyznę), dyskusja

Przebieg

Uczestnicy siedzą na ustawionych w kręgu krzesłach. W środku kręgu znajduje się puste krzesło. Powiedz uczestnikom, aby wyobrazili sobie, że przyjechali z wizytą studyjną na wyspę Albatros i za chwilę będą mieli szansę poznać mieszkańców wyspy (granych przez trenerów). Poinformuj, że razem z drugim trenerem wyjdiesz z sali na 2–3 minuty, aby przygotować się do krótkiej inscenizacji.

Część 1 (odgrywanie ról przez trenerów; 5 min)

Trenerzy (kobieta i mężczyzna) odgrywają role mieszkańców wyspy. Wchodzą na salę, cały czas mrucząc pod nosem jakąś monotonną melodię. Mężczyzna powinien mieć na nogach buty, kobieta powinna być boso. Wchodzą do kręgu. Kobieta idzie w pewnej odległości za mężczyzną i niesie miskę z orzeszkami ziemnymi, którą kładzie pod pustym krzesłem. Oboje spacerują, pozdrawiają siedzących delikatnym ukłonem, podchodzą do uczestników, chwytają ich za obie stopy i stawiają je na podłodze. Chodzi o to, żeby wszyscy siedzący w kręgu, obiema stopami dotykali podłogi. Mężczyzna (trener) dotyka tylko mężczyzn, a kobieta (trenerka) -przedstawicieli obojga płci. Wszystkie czynności wykonują w milczeniu, w komunikacji między sobą i uczestnikami wykorzystują niewerbalne formy przekazu (kontakt wzrokowy, potakiwanie, dotyk, mruczenie). Następnie mężczyzna siada na krześle, a kobieta klęka przy nim na podłodze. Kobieta bierze miskę z orzeszkami i częstuje mężczyznę. On bierze orzeszki i zjada kilka, głośno mlaskając. Potem mężczyzna daje miskę z orzeszkami kobiecie i ona zaczyna jeść. Po posiłku mężczyzna kładzie swoją rękę na szyi kobiety, a ona trzy razy schyla się i dotyka czołem podłogi. Po kilku sekundach oboje wstają, skłaniają się lekko uczestnikom, tak jakby ich pozdrawiali, i wychodzą z sali w ten sam sposób, jak weszli.

Część 2

Poproś uczestników, aby opisali to, co przed chwilą zobaczyli. Zadaj kilka pytań, które zainicjują krótką dyskusję.

- Co możecie powiedzieć o kulturze panującej na wyspie Albatros?
- Czy chcielibyście tam mieszkać?
- Jak wyglądałoby na tej wyspie wasze życie jako kobiety lub mężczyzny?

Część 3

Po zakończeniu dyskusji na temat kultury panującej na Albatrosie opowiedz uczestnikom, jak naprawdę wygląda życie na tej wyspie.

O mieszkańcach wyspy Albatros

Ludzie na wyspie Albatros są bardzo spokojni i szczęśliwi. Największym bóstwem jest Matka Ziemia, która otaczana jest najwyższą czcią. Kontakt z ziemią uważany jest za duży przywilej. Zadbanie o to, aby goście dotykali stopami ziemi, jest więc wyrazem ogromnego szacunku. Dzięki temu mogą bowiem czerpać energię kosmiczną z wnętrza ziemi. Kobiety na wyspie są płcią uprzywilejowaną, ponieważ to one dają życie, tak jak Matka Ziemia. Mężczyźni muszą zawsze iść w pewnej odległości przed kobietą, aby ochronić ją przed potencjalnym niebezpieczeństwem (np. przed węzami). Mężczyźni zawsze muszą spróbować jedzenia, zanim zacznie jeść kobieta. Kobiety — w przeciwieństwie do mężczyzn — mają przywilej siedzenia na ziemi, aby być blisko Matki Ziemi. Zgodnie z wyspiarskim rytuałem mężczyźni mogą doświadczać intensywniejszego kontaktu z ziemią poprzez położenie dłoni na szyi kobiety, podczas gdy ona dotyka czołem ziemi. Tylko w ten sposób mężczyźni mogą pobierać kosmiczną energię płynącą z Matki Ziemi. Rytuał ten kobieta może zaoferować mężczyźnie, gdy darzy go szczególnym szacunkiem. Poza tym rytuałem mężczyźni nie mogą dotykać kobiet bez ich pozwolenia.

Omówienie ćwiczenia i ewaluacja (10–15 min)

Proponowane pytania do dyskusji:

- W jaki sposób wasze doświadczenie kulturowe wpłynęło na postrzeganie kultury na wyspie?
- Jakie czynniki mają wpływ na naszą percepcję rzeczywistości, postrzeganie innych ludzi?
- Czy sprawy dla ciebie istotne (np. bycie wyemancypowaną kobietą) miały wpływ na interpretację kultury na wyspie?
- Czy doświadczyliście już kiedyś takiej sytuacji, gdy fałszywie, niezgodnie z rzeczywistością interpretowaliście pewne fakty?
- Czy po wysłuchaniu opowieści o życiu na Albatrosie ktoś zmienił zdanie dotyczące chęci zamieszkania na tej wyspie?
- Wyobraźcie sobie, że jesteście mieszkańcami tej wyspy. Czy próbowalibyście coś na niej zmienić? Jeżeli tak, to co?
- Dlaczego łatwiej jest nam zaakceptować niektóre praktyki kulturowe, a inne trudniej?
- Czy znacie jakieś praktyki kulturowe, które są według was, brutalne bądź niehumanitarne?
- Czy powinny być zakazane?

Dodatkowe informacje

Czasem dyskutanci zbyt mocno akcentują kwestię nierówności płci. Staraj się wtedy pokierować rozmową tak, by uczestnicy skupili się na głównym temacie, podkreślając wpływ pochodzenia kulturowego na postrzeganie innych. Zwróć uwagę na to, jak nasze pochodzenie kulturowe wpływa na interpretację rzeczywistości osadzonej w innej kulturze, wartościach i normach.

Ćwiczenie to nie powinno przekonywać, że wszystkie konflikty czy nieporozumienia można wytłumaczyć różnicami kulturowymi, a tylko pomóc zrozumieć, że na nasz sposób postrzegania i komunikowania się wpływają różne czynniki.

Treść - Teoria

Etnocentryzm - to jedno z podstawowych pojęć związanych z relacjami międzygrupowymi. Terminu tego często używa się w znaczeniu negatywnym definiując go jako niezdolność do spostrzegania innych ludzi z perspektywy innej niż własny model kulturowy - skłonność do postrzegania świata przez pryzmat własnych filmów kulturowych. Na podstawie tej definicji oraz wiedzy dotyczącej kształtowania się takich filtrów można wnioskować, że niemal wszyscy jesteśmy etnocentryczni - wszyscy przyswajamy sobie pewne style postępowania, a co za tym idzie - uczymy się w określony sposób spostrzegać i interpretować zachowania innych (następstwo dorastania w społeczeństwie).

(D. Matsumoto, L. Juang, Psychologia Międzykulturowa, Gdańsk 2007)

Dyskryminacja

Cztery propozycje

Cele:

- refleksja na temat różnych aspektów dyskryminacji
- refleksja na temat tego, że każdy może stać się sprawcą lub ofiarą dyskryminacji
- refleksja dotycząca roli świadka dyskryminacji
- zebranie i analiza różnych przypadków dyskryminacji
- przygotowanie do aktywnego przeciwdziałania dyskryminacji

Czas:

45–60 minut

Materialy:

karta zadań - materiał pomocniczy nr 1

tablica lub duży arkusz papieru

Miejsce:

duża sala z miejscami do pracy w mniejszych grupach

Metody:

praca w grupach, dyskusja

Przebieg:

Część 1 (praca indywidualna; 15 min)

Poproś uczestników, aby indywidualnie wypełnili karty zadań. Powiedz, że wypełnione karty nie będą zbierane po zakończeniu ćwiczenia, a informacje w nich zawarte pozostaną tylko do ich dyspozycji — jako materiał pomocniczy do dyskusji w grupach.

Wariantowo

Możesz zapytać uczestników, czy chcieli zachować się inaczej w opisanych przez nich sytuacjach; jeżeli tak, to jak?

Część 2

Podziel uczestników na 4–5osobowe zespoły. Poproś, aby podzielili się z innymi informacjami, które napisali na kartkach.

Omówienie ćwiczenia i ewaluacja

Zainicjuj dyskusję. Poproś uczestników, by opowiedzieli o problemach, które mieli przy odpowiadaniu na pytania w karcie zadań oraz o powtarzających się sytuacjach, opisanych przez nich.

Proponowane pytania do dyskusji:

-Czy przedstawione przez was sytuacje powtarzały się u innych osób?

-Jakie emocje towarzyszyły wam, kiedy przedstawialiście swoje odpowiedzi z karty zadań innym członkom grupy?

-Czy łatwiej/trudniej było opisać rolę sprawcy czy ofiary?

- Jakie okoliczności wpłynęły na to, że będąc świadkiem dyskryminacji, podjął(e) decyzję o przeciwstawieniu się lub też nie zareagował(e) na akt dyskryminacji?

- Jaka jest rola świadka dyskryminacji?

- Co to jest odwaga cywilna? Jak ma ona znaczenie w kontekście społecznym?

Material pomocniczy nr 1

CZTERY PROPOZYCJE Karta zadań

Opisz jedną sytuację, w której poczułeś/poczułaś się dyskryminowany/a lub potraktowany/a niesprawiedliwie przez inną osobę.	Opisz jedną sytuację, w której ty zachowałeś/zachowałaś się dyskryminująco w stosunku do innej osoby.
Opisz jedną sytuację, w której byłeś/byłaś świadkiem aktu dyskryminacji i nic nie zrobiłeś/zrobiłaś, aby temu zapobiec czy przeciwdziałać.	Opisz jedną sytuację, w której byłeś/byłaś świadkiem aktu dyskryminacji i przeciwstawiłeś/przeciwstawiłaś się temu.

Treść - Teoria

Dyskryminacja - oznacza nierówne, gorsze traktowanie kogoś na przykład z powodu jego odmiennej rasy lub pochodzenia etnicznego, religii, przekonań, płci, niepełnosprawności lub orientacji seksualnej, gdy takiego traktowania nie można ani usprawiedliwić, ani obiektywnie wytłumaczyć.

a) dyskryminacja bezpośrednia oznacza, że ktoś jest traktowany mniej korzystnie niż inna osoba znajdująca się w porównywalnej sytuacji jest bądź była kiedyś lub byłaby traktowana w przyszłości.

Np. odmawia się przyjęcia kogoś do pracy, awansowania czy podwyżki z przyczyny np. jego rasy lub pochodzenia etnicznego, wieku lub orientacji seksualnej.

b) dyskryminacja pośrednia oznacza, że postanowienie, kryterium lub praktyka, które pozornie dla wszystkich powodują takie same skutki, niektóre osoby lub grupy stawiają jednak w gorszej sytuacji, chyba że takie postanowienie, kryterium lub praktyka są usprawiedliwione słusznym celem, oraz że środki do osiągnięcia takiego celu są właściwe i konieczne.

Np. zabrania się komuś wstępu do restauracji czy dyskoteki, bo nie ma karty członkowskiej. Jednak kiedy chce ją nabyć okazuje się, że z przyczyny np. swojej rasy lub pochodzenia etnicznego, wieku lub orientacji seksualnej nie może tego zrobić.

Za dyskryminację uznaje się również polecenie dyskryminacji wobec osób ze względu na ich pochodzenie rasowe lub etniczne

Dyskryminacja w przeciwieństwie do stereotypu i uprzedzenia zawiera działanie lub elementy działania.

(Podręcznik CODN „Antydyskryminacja”)

CZEGO UCZĄ NAS RODZICE?

CZAS TRWANIA 30 minut/ 15–16 osób

Uczestnicy

Warsztat rekomendowany uczestnikom o niskim poziomie wiedzy kulturowej i socjologicznej. Realizowany w grupach uczestników zaawansowanych stanowi dobry kontekst do przypomnienia/omówienia pojęć: socjalizacja, akulturacja, enkulturacja, wychowanie indywidualistyczne, wychowanie kolektywistyczne.

Materialy

Kartki A4

Długopisy, flamastry

Flipczarty

Szczególnie ważne

Przy prowadzeniu tego ćwiczenia niezbędna jest wiedza trenera z zakresu definiowania pojęć: kultura, socjalizacja, enkulturacja i wymiarów kultur (kolektywizm vs. indywidualizm)

Ze względu na dosyć osobisty charakter ćwiczenie powinno być prowadzone w grupach już zintegrowanych.

Gdy mówienie o wartościach rodzinnych będzie na początku trudne dla uczestników należy wtedy wytłumaczyć, że ćwiczenie nie ma na celu oceniania czy wskazywania „dobrego kodeksu wartości”, a raczej pokazania, jak proces wychowania buduje pewne normy.

W grupach osób pochodzących z bardzo zróżnicowanych środowisk warto mieć na uwadze, iż listy wypracowanych przez uczestników wartości mogą być skrajnie różne. Należy w tej sytuacji mieć przygotowaną i w razie czego zaprezentować listę wartości, którą tworzą grupy bardziej jednorodne – w celu pokazania, że każda kultura ma główny nurt.

PRZEBIEG KROK PO KROKU

1.WPROWADZENIE

Opowiedz o kulturowych uwarunkowaniach wychowania. Gdy poziom zaawansowania grupy jest wysoki, wprowadź pojęcia kultura, socjalizacja, enkulturacja. Przy niskim poziomie zaawansowania staraj się przedstawić pojęcia opisowo, językiem zrozumiałym dla grupy.

2.PRZEBIEG

Podziel uczestników na 3–4 osobowe grupy i poproś, aby przez 10 minut grupy ustaliły listę 3 najważniejszych wartości, które były im wpajane przez rodziców. Poproś uczestników, aby cofnęli się do lat dzieciństwa i przypomnieli sobie, na co rodzice/opiekunowie najczęściej zwracali im uwagę, jakie wartości były ważne, czego chcieli ich nauczyć.

Grupy uzgadniają i wypisują na planszy 3 wartości, które pojawiły się w ich rodzinach, a następnie prezentują je na forum. Podczas prezentacji uczestników zapisuj, na osobnej planszy, najczęściej pojawiające się wartości i stosując parafrazę dookreślaj podawane hasła.

Po spisaniu wartości polskich zaprezentuj wcześniej wypisane na planszach wartości innych wybranych przez siebie kultur i pokaż różnice w stosunku do kultury polskiej.

3.PODSUMOWANIE I OMÓWIENIE

Poinformuj uczestników, że przedstawione listy wartości innych kultur pochodzą z tego samego ćwiczenia przeprowadzanego w innych krajach. Zwróć uwagę, że to jak zostaliśmy wychowani determinuje nasze zachowanie, widzenie świata i nasze możliwości.

Pomocne:

ZAŁĄCZNIKI

Przykładowa lista wybranych wartości polskich:

- Humanizm: bliskie, ciepłe, szczerze relacje interpersonalne
- Niskie znaczenie prawa: akceptacja działań mających na celu omijanie przepisów prawnych
- Improwizacja: przyzwolenie na tolerowanie niepewności i improwizację
- Serdeczność: zrobić coś od serca, serdeczne pozdrowienia

Przykładowa lista wybranych wartości chińskich:

- Grupa: interes grupy ważniejszy niż interes jednostki
- Pracowitość: ciężka praca jest obowiązkiem
- Szacunek dla innych: dla ojców, starszych, nauczycieli; hierarchia jest pożądana
- Zachowanie twarzy: nie można stracić swojej twarzy i pozwolić, by ktoś inny ją stracił

„PO WYTWORACH ICH POZNACIE”

Analiza bajek

CELE

1. Utrwalenie wiedzy przekazanej w wykładzie.
2. Ćwiczenie posługiwania się wymiarami kultury w opisie różnic międzykulturowych.
3. Doskonalenie umiejętności korzystania z różnych źródeł wiedzy kulturowej.
4. Zastosowanie w praktyce rozróżniania pomiędzy zachowaniami indywidualnymi i kulturowymi, poziomem jednostkowym i grupowym w myśleniu o normach zachowań.

CZAS TRWANIA 45–60 minut/15–16 osób

UCZESTNICY

Warsztat może być realizowany w grupach o różnym poziomie zawansowania, szczególnie wskazany dla osób

bezpośrednio pracujących lub współpracujących z przedstawicielami innych kultur.

POTRZEBNE MATERIAŁY

1. Kserokopie bajek do analizy (komplet dla każdego uczestnika). Wybór z książki *Bajki z krajów ubodźców*, UNHCR, Warszawa 2006
2. Dla każdego uczestnika kserokopia wykładów „Czy ludzie wszędzie są tacy sami?; Wymiary kulturowe”

3. Flipczarty i flamastry dla zespołów

SZCZEGÓLNIIE WAŻNE

Można analizować dowolne wytwory sztuki lub przekazy medialne. Ważne, żeby pochodziły one z kilku różnych kultur.

W opisywanym ćwiczeniu zostały wykorzystane bajki pochodzące z krajów uchodźców mieszkających w Polsce.

PODSUMOWANIE I OMÓWIENIE

Zaproś pierwszy zespół do prezentacji swojej pracy. Rozdaj wszystkim uczestnikom treść analizowanej przez ten zespół bajki. Poproś jedną z prezentujących osób o przeczytanie bajki na głos, następnie zaproś zespół do przedstawienia swojej pracy. Omawiajcie po kolei każdy wymiar, sprawdzając, czy w bajce są zawarte wskaźniki pozwalające opisać kulturę w danym wymiarze. Zwracaj uwagę na zachowania werbalne i niewerbalne oraz na sposób narracji i przesłanie bajki jako całości – co jest nagradzane, co karane, jaki jest moral. Zaproś całą grupę do dyskusji. Omów według tego schematu każdą z bajek. Na zakończenie przypomnij o ograniczeniach wymiarów kultury do opisu jednostkowych zachowań i możliwościach, jakie stwarza ta koncepcja w poszukiwaniu wiedzy o kulturze w jej wytworach.

„PO WYTWORACH ICH POZNACIE”- Analiza filmu

CELE

1. Poszerzenie wiedzy kulturowej na temat konkretnej grupy.
2. Odnalezienie wątków wartych pogłębienia podczas ćwiczenia „Spotkanie z gościem”.
3. Zachęcenie uczestników do samodzielnego poszukiwania wiedzy kulturowej na podstawie dostępnych materiałów.

CZAS TRWANIA 60 minut / 15–16 osób

UCZESTNICY

Warsztat może być realizowany w grupach o różnym poziomie zawansowania, szczególnie wskazany dla osób bezpośrednio pracujących lub współpracujących z przedstawicielami innych kultur.

POTRZEBNE MATERIAŁY

1. Materiał filmowy
2. Kartki A4, długopisy
3. Flipczart z rozpisanymi pytaniami

PRZEBIEG, KROK PO KROKU

1.WPROWADZENIE

Poinformuj uczestników, że obejrzą fi lm Warszawiacy w reżyserii Anny Gajewskiej, nakręcony przez Stowarzyszenie Arteria. Autorka zgodziła się na wykorzystanie fi lmu dla celów warsztatowych.

Poproś uczestników, aby na podstawie filmu, znaleźli odpowiedź na dwa wybrane z poniższych pytań i zilustrowali przykładami (robiąc notatki w trakcie projekcji). Rozdziel pytania między uczestników, plansze z napisanymi pytaniami powieś w widocznym miejscu.

Stosunek Polski i Polaków do Wietnamczyków?

Jakich trudności doświadczają Wietnamczycy w Polsce?

Co Wietnamczykowi podoba się w Polsce i Polakach?

Co dziwi Wietnamczyków w Polsce i Polakach?

Czym zajmują się Wietnamczycy w Warszawie?

Dlaczego Wietnamczycy przyjeżdżają do Polski?

2.PRZEBIEG

W trakcie projekcji lub po jej zakończeniu omów elementy kultury wietnamskiej, jakie ilustruje fi lm np. obrzędy, święta, religia, kult przodków, nazwiska itp. Zwróć uczestnikom uwagę na miejsca, gdzie spotykają się Wietnamczycy w Warszawie.

3.PODSUMOWANIE I OMÓWIENIE

Omów na forum kolejno wszystkie pytania, prosząc uczestników, aby podawali zanotowane przez siebie przykłady.

Na koniec spytaj uczestników, czy po obejrzeniu fi lmu pojawiły im się jeszcze jakieś pytania, na które chcieliby znaleźć odpowiedź i przedyskutujcie te pytania na forum grupy. W przypadku, gdy celem ćwiczenia ma być przygotowanie grupy do ćwiczenia pt. „Spotkanie z gościem”, uzupełnij plansze o dodatkowe pytania/zagadnienia, które grupa chciałaby omówić z gościem.

CO WIEMY O KULTURZE ...?

CELE

1. Usystematyzowanie wiedzy kulturowej na temat konkretnej grupy.
2. Wyodrębnienie treści szczególnie istotnych dla pracy z cudzoziemcami.

3. Ćwiczenie umiejętnego mówienia o kulturze, w celu przygotowania uczestników do dzielenia się swoją wiedzą z innymi osobami np. współpracownikami.

CZAS TRWANIA 30 minut / 15–16 osób

UCZESTNICY

Warsztat skierowany do uczestników zaawansowanych, którzy posiadają wiedzę z zakresu wymiarów kulturowych, norm, wartości.

POTRZEBNE MATERIAŁY

1. Tablica lub flipczart i markery
2. Kserokopie załącznika dla każdego uczestnika

PRZEBIEG, KROK PO KROKU

1. WPROWADZENIE

Powiedz uczestnikom, że celem tego ćwiczenia jest podsumowanie i/lub przypomnienie wiedzy na temat danej kultury. Poproś, aby odpowiadając na pytania uczestnicy używali w miarę swojej wiedzy precyzyjnych pojęć (zachowanie, wartości, normy, wymiary kulturowe).

2. PRZEBIEG

Rozdaj każdemu uczestnikowi kserokopie z pytaniami do opracowania (załącznik).

Poproś, aby każdy przez ok. 10 min samodzielnie je wypełnił, korzystając z wiedzy zdobytej podczas wcześniejszych warsztatów/ćwiczeń, prezentowanych materiałów oraz własnych doświadczeń.

3. PODSUMOWANIE

Wywieś flipczart z rozpisаныmi pytaniami.

Omów na forum po kolei pytania. Poproś uczestników, aby czytali kolejno po jednej odpowiedzi, do momentu, gdy nikt nie będzie chciał nic dodać. Wynotowuj wypowiedzi uczestników na flipczartach.

Zwracaj uwagę na precyzyjność używanych pojęć (np. wartości, normy, zachowania), w razie potrzeby pomóż uczestnikom przeformułować odpowiedzi. Dodaj ważne informacje, jeżeli grupa je przeoczyła.

PODSUMOWANIE WIEDZY NA TEMAT WYBRANEJ KULTURY

1. Jakie wartości, Twoim zdaniem, są kluczowe dla kultury.....?
2. Które z tych wartości są również cenione przez Polaków, a które nie?
3. Które z elementów kultury (zachowań, zwyczajów itp.) .....mogą być niezrozumiałe lub trudne do zaakceptowania dla Polaków?

4. Które, według Ciebie, elementy kultury polskiej mogą być niezrozumiałe lub trudne do zaakceptowania przez reprezentantów kultury.....?
5. Jakie nieporozumienia mogą się pojawić w kontakcie z reprezentantami kultury.....?
6. Jak, Twoim zdaniem, można wpłynąć na lepszą/ skuteczniejszą komunikację z reprezentantami kultury.....?

Źródło: K.Białek, A.Kawalska, E.Kownacka, M.Piegat-Kaczmarczyk, *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, Warszawa 2008.

ĆWICZENIA – DZIECI: SZKOŁA PODSTAWOWA, GIMNAZJUM

Odmiennność

Jesteśmy podobni, jesteśmy różni

Cele: zrozumienie, że ludzie są jednocześnie podobni i różni od siebie, a różnice czynią ludzi

wyjątkowymi

Czas: ok.15-20 minut

Uczestnicy: dzieci od 6 do 13 lat, wielkość grupy dowolna

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: lista pytań dla uczestników

Przebieg:

Dzieci wraz z trenerem siadają w kółku. Trener zadaje wybranemu dziecku pytanie (lista pytań poniżej) np. Jaki jest twój ulubiony kolor? Po uzyskaniu odpowiedzi prosi o podniesienie ręki te dzieci, które odpowiedziałyby na to pytanie w ten sam sposób. Następnie zadaje całą serię pytań, powtarzając procedurę. Później dzieli grupę na pary, w których to dzieci zadają sobie podobne

pytania, po czym trener prosi jedną osobę z pary, aby powiedziała, w czym ona i jej partner są do siebie podobni, a drugą – w czym się różnią. Trener podsumowuje ćwiczenie poprzez pokazanie, że mimo różnic, pod wieloma względami ludzie są do siebie podobni.

Lista pytań:

Twoje ulubione jedzenie to...?

Twój ulubiony kolor to...?

Twój ulubiony dzień tygodnia...?

Twoje ulubione ubranie to...?

Twój ulubiony program telewizyjny to....?

Twoja ulubiona postać z bajki to.....?

Twoja ulubiona książka to....?

Twoje ulubione zwierzę to....?

Twój ulubiony przedmiot w szkole to.....?

Źródło: Holocaust Education For Children: Lesson Plans,
<http://www.mindspring.com/~cleanccl/holocaustlessonplans.html>

Czy to ty, czy to ja?

Cele: zaakceptowanie różnic, zrozumienie, że nasze działania wpływają zarówno na
innych, jak i na nas samych

Czas: ok.30 minut

Uczestnicy: dzieci od 6 do 13 lat, wielkość grupy – od 8 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kartki papieru A4 (po 1 kartce na uczestnika) z wyciętymi otworami na nos i oczy

nożyczki kolorowe kredki i flamastry

Przebieg:

Dzieci wraz z trenerem siadają w kółku. Trener pyta dzieci, jak ich zdaniem wyglądałby świat, gdyby wszyscy byli tacy sami. Po krótkiej dyskusji, trener rozdaje każdemu dziecku po 1 kartce papieru z wyciętymi otworami na nos i oczy i prosi, aby każde dziecko przyłożyło kartkę do swojej twarzy. Następnie gasi światło i prosi dzieci, aby przemieszczały się po sali, próbując się rozpoznać. Po zapaleniu światła trener pyta dzieci czy było to dla nich łatwe zadanie i dlaczego mieli problem z rozpoznaniem się nawzajem. Trener prosi dzieci, aby na otrzymanych kartkach namalowały twarz, która będzie podobna do ich twarzy. Trener podsumowuje, że należy celebrować różnice i doceniać się nawzajem takimi, jakimi jesteśmy, bo przecież gdyby na świecie był np. tylko jeden kolor byłoby nudno.

Źródło: Holocaust Education For Children: Lesson Plans,
<http://www.mindspring.com/~cleanccl/holocaustlessonplans.html>

Z nadzieją do gwiazd

Cele: zrozumienie, że mimo różnic, każdy ma marzenia, które mogą

być podobne

Czas: ok.20 minut

Uczestnicy: dzieci od 8 do 10 lat, wielkość grupy dowolna

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kartki papieru A4 z narysowaną gwiazdą (po 1 kartce na uczestnika)

nożyczki (1 para na uczestnika)

flamastry

flipchart/ tablica

magnesy

Przebieg:

Trener rozdaje dzieciom kartki i nożyczki i prosi, aby wycieli gwiazdę, a na jej środku wpisali lub narysowali marzenie bądź nadzieję na przyszłość. Następnie umieszcza gwiazdy na flipcharcie/tablicy za pomocą magnesów i czyta wszystkie marzenia i nadzieje, akcentując, że choć wszyscy się różnimy, mamy marzenia i chcemy, żeby świat, w którym wszyscy żyjemy, był lepszy.

Źródło: Holocaust Education For Children: Lesson Plans,
<http://www.mindspring.com/~cleanccl/holocaustlessonplans.html>

Wstań jeśli....

Cele: zrozumienie, że ludzie są jednocześnie podobni i różni od siebie

Czas: ok. 15 minut

Uczestnicy: dzieci od 6 do 9 lat, wielkość grupy – od 5 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: lista stwierdzeń

Przebieg:

Trener wraz z dziećmi siada w kółku. Trener tłumaczy grupie, że będzie wygłaszać różne stwierdzenia i zdania i prosi dzieci, które się będą zgadzać z danym stwierdzeniem, aby wstały. Trener zaczyna stwierdzeniem: Wstań, jeśli...

- jesteś najstarszy

- jesteś najmłodszy

- jesteś jedynakiem
- masz rodzeństwo
- lubisz rap
- lubisz rock
- lubisz rysować
- lubisz sport
- lubisz tańczyć
- lubisz śpiewać
- lubisz grać w gry komputerowe
- lubisz chodzić do kina
- lubisz czytać

Trener następnie podsumowuje, jak wiele jest rzeczy, które nas łączą pomimo różnic.

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

1...2...3... Pozuj!

Cele: pokazanie, jak mowa ciała może wyrażać negatywne bądź pozytywne nastawienie

Czas: ok. 30 minut

Uczestnicy: dzieci od 10 do 14 lat, wielkość grupy – od 8 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: brak

Przebieg:

Trener dobiera dzieci w pary i prosi, aby po kolei każda para zastygła w pozie, w której jedna osoba będzie wyrażać za pomocą mowy ciała pozytywne emocje i nastawienie, druga zaś – negatywne i wrogie. Każda para musi wymyślić konkretną sytuację, którą będzie prezentować. Po każdej prezentacji pozostałe dzieci komentują to, co zobaczyły i zastanawiają się, jak każda osoba w prezentującej pozycji parze mogła się czuć. Następnie prezentujące osoby mówią, jaką sytuację przedstawiały.

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

Stereotypy i uprzedzenia***Kto jest najpiękniejszy w świecie?***

Cele: pokazanie, że różnorodność jest potrzebna, daje dużo możliwości i wzbogaca,
wprowadzenie pojęcia stereotypu

Czas: ok. 40 minut

Uczestnicy: dzieci od 8 do 11 lat, wielkość grupy – od 9 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kolorowy brystol (4 kolory)

klej

nożyczki

biały brystol (4 arkusze)

karty z rolami dla 4 grup

Przebieg:

Trener dzieli dzieci na 4 grupy – grupę trójkątów, kółek, prostokątów i kwadratów. Każda grupa dostaje 1 brystol kolorowy i biały, nożyczki i klej i ma za zadanie przygotować plakat z figurą, która ich reprezentuje. Następnie trener rozdaje grupom karty z kwestiami do wypowiedzenia i daje im kilka

minut na przygotowanie. Po upływie wyznaczonego czasu trener jako narrator oraz grupy odgrywają następującą scenkę:

Narrator: Oto Kwadraty. Żyją same w Mieście Kwadratów. Oto Kółka. Żyją same w Mieście Kółek. Oto Trójkąty. Żyją same w Mieście Trójkątów. Oto Prostokąty. Żyją same w Mieście Prostokątów. Kwadraty nie lubią Kółek. Kółka nie lubią Trójkątów. Trójkąty nie lubią Prostokątów. Prostokąty nie lubią Kwadratów. Nie lubią nikogo tylko siebie. Myślą, że inni są głupi, leniwi, złośliwi i źli. Żli! Żli! Kwadraty mówią:

Kwadraty: Jeśli chcesz być mądry i piękny i dobry, musisz mieć cztery takie same boki. Jeśli nie, to jesteś głupi, brzydki i zły!

Narrator: Kółka mówią:

Kółka: Jeśli chcesz być mądry i piękny i dobry, musisz być idealnie okrągły. Jeśli nie, to jesteś głupi, brzydki i zły!

Narrator: Trójkąty mówią:

Trójkąty: Jeśli chcesz być mądry i piękny i dobry, musisz mieć trzy boki. Jeśli nie, to jesteś głupi, brzydki i zły!

Narrator: Prostokąty mówią:

Prostokąty: Jeśli chcesz być mądry i piękny i dobry, musisz mieć dwa krótsze boki takie same i dwa dłuższe boki takie same. Jeśli nie, to jesteś głupi, brzydki i zły!

Narrator: Pewnego pięknego letniego dnia małe Kwadraty, małe Kółka, małe Trójkąty i małe Prostokąty poszły się bawić, ale wszyscy oddzielnie. Kiedy się bawili w grupach, stała się straszna rzecz. Małe Kółka bawiły się na szczycie wzgórza i kilka z nich ześlizgnęło się i sturlało na dół. Szybciej i szybciej, turlały się aż do samego podnóża wzgórza, gdzie bawiły się małe prostokąty. Prostokąty były bardzo złe. Zaczęły krzyczeć na Kółka i rzucać w nie kamieniami. Kółka były przerażone. Małe Kwadraty i Trójkąty usłyszały krzyki i płacz. Pobiegły tak szybko jak mogły, żeby zobaczyć, co się stało i też zaczęły krzyczeć i rzucać kamieniami. To było okropne!

W końcu Prostokąty tak się zdenerwowały, że podskoczyły w powietrze i wylądowały na czubku Kółek. Wszyscy zamilkli. Nikt się nie odzywał. Wszyscy tylko patrzyli, patrzyli i patrzyli.

Prostokąty i Kółka zrobiły wagon. Piękny, śliczny wagon!

Wszyscy byli zachwyceni i też chcieli coś zrobić. Kwadraty i kółka zrobiły pociąg, Trójkąty i Prostokąty zrobiły drzewa. Wszyscy zaczęli bawić się razem i zrobili piękny dom. Robili dużo ślicznych rzeczy – słońce, łódkę, karuzelę, kwiatki. Wszyscy fantastycznie się bawili!

Kiedy nadszedł czas, żeby pójść do domu, wszyscy razem zaśpiewali piosenkę: Jesteśmy szczęśliwi, szczęśliwi, szczęśliwi! Bycie innym nie jest złe! i śpiewali ją przez całą drogę do domu. Koniec

Po zakończeniu scenki trener pyta dzieci o to, kto był najpiękniejszy i najmądrzejszy w scenie. Później pyta grupę, jak rozumie stereotyp. Następnie podaje krótką definicję stereotypu. Podsumowuje ćwiczenie mówiąc, że dzięki temu, że się od siebie różnimy, możemy się uzupełniać i dokonywać wspaniałych rzeczy, gdy działamy razem.

Źródło: Triangles Are Not Bad!,

http://www.eduref.org/Virtual/Lessons/Social_Studies/Multicultural_Education/MUL0011.html

Nie kocha, nie lubi, nie szanuje...

Cele: zidentyfikowanie, że ludzie nie lubią innych, bazując na uprzedzeniach,
wprowadzenie pojęcia uprzedzenie

Czas: ok. 30 minut

Uczestnicy: dzieci od 8 do 14 lat, wielkość grupy – od 10 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kartki papieru (ilość zależna od ilości grup)

długopisy (ilość zależna od ilości grup)

flipchart i mazaki

Przebieg:

Trener dzieli dzieci na grupy 2-3- osobowe, rozdaje kartki i długopisy oraz wyznacza w każdej grupie jedną osobę, która będzie notować. Następnie trener daje każdej grupie kilka minut i prosi, aby zastanowili się i wypisali na kartce, jakie mogą być powody, żeby kogoś nie lubić. Po upływie wyznaczonego czasu i zebraniu kartek od grup trener na flipcharcie rysuje tabelę z dwoma kolumnami. W jednej kolumnie wypisuje racjonalne powody antypatii do kogoś, a w drugiej – bazujące na uprzedzeniach. Wszystkie powody pochodzą z kartek, wypełnionych przez grupy. Następnie trener prosi dzieci, aby powiedziały, jak rozumieją pojęcie uprzedzenia i zapisuje ich odpowiedzi na flipcharcie, a później podaje prostą definicję tego terminu.

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

Inne nie znaczy gorsze

Cele: zrozumienie pojęć, takich jak uprzedzenie, tolerancja, różnice kulturowe, różnorodność

Czas: ok. 15-20 minut

Uczestnicy: dzieci od 9 do 13 lat, wielkość grupy – od 10 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: lista pytań

Przebieg:

Trener prosi dzieci, aby zastanowiły się, jakie aspekty ich kultury (np. obrzędy ślubne, święta, sposób ubierania etc.) mogą się wydać dziwne dla obcokrajowca. Po chwili pyta dzieci po kolei o ich odpowiedzi. Następnie wraz z dziećmi zastanawia się, jak można zachować się w sytuacjach, które mogą nam się wydać dziwne, jak np. nieznanymi rytuał, potrawa, ubiór etc. Później prosi grupę o odpowiedź na następujące pytania:

- Jaka jest najdziwniejsza potrawa, jaką jadłeś? Jak smakowała?
- Dlaczego ważne jest poznawanie innych kultur?
- Dlaczego istotne jest akceptowanie różnic kulturowych?

Trener pyta następnie, co dla uczestników oznacza pojęcie tolerancji, różnorodności i uprzedzenia.

Źródło: Michelle Sale, Tanya Yasmin Chin, Not So Strange, Exploring Aspects of Other Cultures and Learning How to Accept Them, http://www.nytimes.com/learning/teachers/lessons/20060623friday.html?searchpv=learning_lessons

Nie kocha, nie lubi, nie szanuje...

Cele: zidentyfikowanie, że ludzie nie lubią innych, bazując na uprzedzeniach

wprowadzenie pojęcia uprzedzenie

Czas: ok. 30 minut

Uczestnicy: dzieci od 8 do 14 lat, wielkość grupy – od 10 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kartki papieru (ilość zależna od ilości grup)

    długopisy (ilość zależna od ilości grup)

    flipchart i mazaki

Przebieg:

Trener dzieli dzieci na grupy 2-3- osobowe, rozdaje kartki i długopisy oraz wyznacza w każdej grupie jedną osobę, która będzie notować. Następnie trener daje każdej grupie kilka minut i prosi, aby zastanowili się i wypisali na kartce, jakie mogą być powody, żeby kogoś nie lubić. Po upływie wyznaczonego czasu i zebraniu kartek od grup trener na flipcharcie rysuje tabelę z dwoma kolumnami. W jednej kolumnie wypisuje racjonalne powody antypatii do kogoś, a w drugiej – bazujące na uprzedzeniach. Wszystkie powody pochodzą z kartek, wypełnionych przez grupy. Następnie trener prosi dzieci, aby powiedziały, jak rozumieją pojęcie uprzedzenia i zapisuje ich odpowiedzi na flipcharcie, a później podaje prostą definicję tego terminu.

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

Dyskryminacja

Izolacja jest na nie!

Cele: zrozumienie, jak czują się osoby, które są izolowane i traktowane nierówno,

    wprowadzenie do rozmowy o Holokauście

Czas: w zależności od wieku i reakcji uczestników

Uczestnicy: dzieci od 10 do 13 lat, wielkość grupy – od 10 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: cukierki

Przebieg:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy i prosi, aby każda z grup stanęła po dwóch przeciwległych stronach sali. Trener daje jednej grupie cukierki i traktuje jej członków z szacunkiem, drugą zupełnie ignoruje. Trener decyduje o momencie zakończenia ćwiczenia w zależności od zachowania i reakcji grup. Następnie trener pyta członków obu grup, jak się czuli w swoich rolach. Później odnosi się do tego, jak naziści traktowali ludzi w czasie wojny.

Źródło: Teaching the Holocaust, <http://www.middleweb.com/INCASEholocaust.html>

Bohaterowie też mają problemy

Cele: wprowadzenia pojęcia dyskryminacji pokazanie sposobów radzenia sobie z uprzedzeniami

Czas: ok. 30 minut

Uczestnicy: dzieci od 9 do 14 lat, wielkość grupy – od 12 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: obrazki z wybranymi postaciami z bajek : Shrek, Dzwonnik z Notre-Dame, Alladyn, Mulan, Kopciuszek, Harry Potter

Przebieg:

Trener dzieli uczestników na 6 grup. Każdej z grup trener rozdaje obrazki z postaciami z bajek, które musiały mierzyć się z uprzedzeniami – Shrek (wygląd zewnętrzny), Dzwonnik z Notre-Dame (niepełnosprawność), Alladyn (niska klasa społeczna), Mulan (płeć), Kopciuszek (sierota), Harry Potter (niezwykle zainteresowania, odmienność). Trener pyta uczestników o znaczenie pojęcia dyskryminacji i wprowadza krótką definicję tego terminu. Następnie prosi grupy, aby opisały krótko swojego bohatera i powody, przez które dany bohater był dyskryminowany i jak sobie radził w

trudnych dla siebie sytuacjach, dając grupom kilka minut na zastanowienie się nad zadaniem. Po uzyskaniu odpowiedzi trener zadaje pytania:

- jak ludzie czują się, kiedy doświadczają uprzedzeń i dyskryminacji?
- jak można sobie radzić w takich sytuacjach?
- czy sytuacje bohaterów z bajek przypominają jakieś sytuacje z waszego życia?

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

Kultura i tolerancja

Ja mówię: proszę, ty mówisz: nie!

Cele: pokazanie, jaką rolę może odgrywać szacunek i tolerancja w sytuacjach spornych i konfliktowych

Czas: ok. 40 minut

Uczestnicy: dzieci od 10 do 14 lat, wielkość grupy – od 8 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: brak

Przebieg:

Trener dzieli uczestników na grupy czteroosobowe. Każda grupa musi przygotować krótką scenkę, w której jedna osoba prosi o coś, a druga odmawia, używając zarówno mowy ciała, jak i słów. Po każdej scenie trener pyta jej uczestników o to, jak się czuli, co można byłoby zrobić inaczej, żeby uzyskać pozytywny efekt, czego chciały bądź nie chciały osoby, uczestniczące w scenie. Po

zakończeniu wszystkich scenek trener pyta grupy, jak można okazywać szacunek i tolerancję nawet wtedy, kiedy się z kimś nie zgadzamy bądź chcemy jakiejś osobie odmówić.

Źródło: Daryl Walker, Judy Peele, Respecting Differences, <http://www.learnnc.org/lp/pages/3992>

Pokomiksujmy!

Cele: wprowadzenie pojęcia tolerancji, pokazanie jak można radzić sobie w sytuacjach,

kiedy spotykamy się z nietolerancją

Czas: ok. 60 minut

Uczestnicy: dzieci od 9 do 14 lat, wielkość grupy – od 15 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: kartki papieru

kredki, mazaki i długopisy

flipchart/ tablica, magnes

Przebieg:

Trener pyta dzieci o wymienienie sytuacji, w których może wystąpić konflikt między ludźmi, po czym wypisuje ich odpowiedzi na flipcharcie/ tablicy. Następnie dzieli dzieci na kilka grup po 5 osób każda, łącząc w każdej grupie dzieci starsze i młodsze. Każda grupa wybiera z wypisanych sytuacji konfliktowych jedną i w grupach zastanawia się nad scenką, która mogłaby obrazować wybrany konflikt, biorąc pod uwagę przyczyny takiej sytuacji, jak mogą się czuć uczestnicy konfliktu etc.. Grupy zastanawiają się nad początkiem, przebiegiem i zakończeniem takiej sytuacji. Następnie przygotowują krótki komiks (3-5 obrazków) wraz z krótkimi opisami dialogu w chmurkach. Po tym trener zbiera wszystkie komiksy i umieszcza je na flipcharcie/tablicy. Następnie omawia krótko sytuacje, przedstawione w komiksach oraz pyta dzieci, jak zakończyć poszczególne historie

mogłoby się zmienić, gdyby ich uczestnicy byli w stosunku do siebie tolerancyjni i szanowali swoje odmienne opinie. Trener podsumowuje, mówiąc o tym, jak tolerancyjna postawa względem innych pomaga unikać konfliktów.

Źródło: Jeff Sapp, Cooperative Comics,
<http://www.tolerance.org/teach/activities/activity.jsp?ar=643>

Moja kultura + Twoja Kultura = Nasza Kultura

Cele: pokazanie różnych elementów kultury romskiej, żydowskiej i polskiej

Czas: ok. 70 minut

Uczestnicy: dzieci od 8 do 14 lat, wielkość grupy – od 15 osób

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: flipchart i/lub tablica

mazaki i kredki

rekwizyty: skrzypce/akordeon (zdjęcia), wóz romski (zdjęcie), koń (zdjęcie), biżuteria, chusta, kapelusz/ zdjęcie synagogi, tora, maca, świecznik siedmioramienny (menora), jarmulka, zdjęcie krakowianki, zdjęcie smoka wawelskiego, pierogi, koszyczek wielkanocny, zdjęcie Kościoła Mariackiego, rysunek flagi polskiej, Izraela, romskiej

klej

kartki papieru i kredki (dla każdego uczestnika)

Przebieg:

Trener zadaje dzieciom pytania dotyczące kultury romskiej, żydowskiej i polskiej np. Skąd pochodzą Romowie? Jaką religię wyznają Żydzi? Jaki tytuł ma hymn Polski? Po krótkiej serii pytań trener podaje podstawowe informacje o każdej z 3 kultur, pokazując przy tym 3 flagi, zaprezentowane na

flipcharcie/tablicy. Następnie wskazuje na rekwizyty, które są symbolami 3 kultur i prosi dzieci, aby zgłaszały się, wybierały jeden rekwizyt i odwzorowały go na flipcharcie. Zaraz po tym trener pyta grupę, czym ten rekwizyt jest, jaką kulturę symbolizuje i co oznacza. Po narysowaniu i objaśnieniu wszystkich rekwizytów trener pyta grupę, czy chciałaby coś jeszcze dorysować. Następnie rozdaje każdemu dziecku kartkę i prosi, aby każde dziecko stworzyło rysunek, który będzie kolażem 3 flag: polskiej, romskiej i Izraela. Następnie trener wraz z grupą wybiera najładniejszy rysunek i umieszcza go na flipcharcie. Trener pokazuje dzieciom, że w czasie tego ćwiczenia stworzyły nową kulturę, składającą się z elementów kultury polskiej, romskiej i żydowskiej, opisuje krótko jej elementy i podsumowuje mówiąc, jak bogata, różnorodna i niesamowita jest nowa kultura, ponieważ kultury, z których się składa, są wyjątkowe i są powodem do dumy.

Źródło: Adam Kealan, Create Your Own Culture, http://www.successlink.org/gti/lesson_unit-viewer.asp?lid=2877

Warsztaty plastyczne

Różni ludzie- jeden świat

Cele:

Czas: 3-4h

Uczestnicy: dzieci od 8 do 14 lat

Miejsce: sala – wielkość sali zależna od wielkości grupy

Materiały: prześcieradło

kolorowe materiały

pudelka,

flamastry,

klej

taśma klejąca

materiały plastyczne (szarfy, kokardy, złotko, bibuła, ludzie z orgiami itp.),

symbole kulturowe

